

УДК 657:334.7.012.64

кандидат економічних наук, доцент, Скрипник Н.В.

Чернівецький торговельно-економічний інститут Київського національного торговельно-економічного університету, Україна, Чернівці

ПЛАН РАХУНКІВ, ЯК КОМПОНЕНТ ОБЛІКОВОЇ ПОЛІТИКИ НА ПІДПРИЄМСТВАХ МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ: ТЕНДЕНЦІЇ В УКРАЇНІ І ЗА КОРДОНОМ

У статті досліджено особливості організації бухгалтерського обліку на підприємствах малого і середнього підприємництва в Україні та зарубіжних країнах, розглянуто визначення облікової політики відповідно до національних стандартів бухгалтерського обліку та міжнародних стандартів фінансової звітності малих і середніх підприємств. Надано рекомендації щодо розробки робочого плану рахунків для малих і середніх підприємств.

Ключові слова: малі підприємства, середні підприємства, облікова політика, Міжнародні стандарти фінансової звітності для малих і середніх підприємств, робочий план рахунків.

Скрипник. Н.В. План счетов, как компонент учетной политики на предприятиях малого и среднего бизнеса: тенденции в Украине и за рубежом / Черновицкий торгово-экономический институт Киевского национального торгово-экономического университета, Украина, Черновцы

В статье исследованы особенности организации бухгалтерского учета на предприятиях малого и среднего предпринимательства в Украине и зарубежных странах, рассмотрены определения учетной политики в соответствии с национальными стандартами бухгалтерского учета и международными стандартами финансовой отчетности малых и средних предприятий. Даны рекомендации по разработке рабочего плана счетов для малых и средних предприятий.

Ключевые слова: малые предприятия, средние предприятия, учетная политика, Международные стандарты финансовой отчетности для малых и средних предприятий, рабочий план счетов.

This paper investigates the features of accounting in small and medium enterprises in Ukraine and foreign countries, considered the definition of accounting policies in accordance with national accounting standards and international financial reporting standards for small and medium enterprises. The recommendations for the development of the work plan accounts for the small and medium enterprises.

Key words: small business, medium-sized enterprises, accounting policies, IFRS for SMEs, working chart of accounts.

Вступ.

Постановка проблеми. Від ефективного ведення обліку на підприємстві залежить фінансова стійкість, рентабельність підприємства. При цьому щоб досягти максимальної ефективності ведення обліку, тобто достовірності, повноти та своєчасності надання інформації, необхідно правильно організувати ведення обліку та складання фінансової звітності. Для малих і середніх підприємств вибір раціонального порядку ведення обліку на підприємстві – економічно обґрунтованої облікової політики є одним з основоположних питань: правильно побудована і продумана облікова політика дозволить ефективно використовувати і так обмежені матеріальні, фінансові та трудові ресурси підприємства, а також збільшити швидкість оборотності складових капіталу підприємства. Зближення національних стандартів бухгалтерського обліку та міжнародних стандартів фінансової звітності малих і середніх підприємств націлене на охоплення всієї системи законодавчого регулювання обліку сектору малого і середнього бізнесу. При здійсненні процесу конвергенції МСФЗ для МСП (IFRS for SMEs) і вітчизняного бухгалтерського обліку для малих і середніх підприємств ключовим завданням має стати створення комплексної облікової політики підприємства, що відповідає міжнародним стандартам фінансової звітності.

Аналіз останніх публікацій щодо її розв’язання. Дослідженням питань організації обліку на підприємствах малого і середнього бізнесу займалися такі

вчені, як О. Барановський, І. Голошевич, Л. Городянська. І. Губіна, В. Вишневецький, А. Крисоватий, Р. Рудик. Але, незважаючи на цінність проведених досліджень, ціла низка питань залишається поза увагою науковців та є не розв'язаною і дискусійною, що зазначає актуальність їх розгляду.

Мета дослідження. Метою написання даної статті є дослідження підходів до розробки робочого плану рахунків малими і середніми підприємствами, як одного із компонентів облікової політики підприємства, виявлення наявних проблем та визначення перспектив.

Результати дослідження. Відповідно до МСФЗ для МСП (IFRS for SMEs) під обліковою політикою підприємства розуміють конкретні принципи, основи, угоди, правила і практику, які застосовуються підприємством при підготовці та поданні фінансової звітності [1].

Згідно із Законом України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», облікова політика – сукупність принципів, методів і процедур, що використовуються підприємством для складання та подання фінансової звітності [2].

Виходячи з визначень зрозуміло, що як за МСФЗ для МСП (IFRS for SMEs) облікова політика націлена на конкретний результат («... підготовка та подання фінансової звітності»), так і за вітчизняним законодавством її положення («...використовуються підприємством для складання та подання фінансової звітності»).

Разом з тим, важливою відмінною особливістю є форма затвердження облікової політики на малих і середніх підприємствах: згідно з Методичними рекомендаціями щодо облікової політики підприємства, облікову політику потрібно оформляти відповідним розпорядчим документом, будь то наказ, розпорядження або інший документ для затвердження облікової політики. Одночасно до облікової політики повинні бути додані такі додатки, як:

- робочий план рахунків бухгалтерського обліку, що містить синтетичні та аналітичні рахунки, необхідні для ведення бухгалтерського обліку відповідно до вимог своєчасності та повноти обліку та звітності;

- форми первинних облікових документів, реєстрів бухгалтерського обліку, а також документів для внутрішньої бухгалтерської звітності;
- порядок проведення інвентаризації активів і зобов'язань підприємства;
- графіки документообігу і технологія обробки облікової інформації.

МСФЗ для МСП (IFRS for SMEs) дозволяють вибирати форму розкриття інформації, що міститься в обліковій політиці, без необхідності затвердження облікової політики як окремого нормативного документа. Що стосується додатків до облікової політики, то міжнародні стандарти не вимагають їх складання. Більше того, єдиного нормативного документа (План рахунків за міжнародними стандартами) взагалі не існує: у підприємств є можливість сформулювати план рахунків відповідно до специфіки своєї діяльності.

Цікавим є досвід складання даного нормативного документа в зарубіжних країнах. Так, відповідно до Загальноприйнятих принципів обліку (Generally Accepted Accounting Principles - GAAP) конкретний склад плану рахунків компанії варіюється залежно від її розмірів і характеру діяльності.

На відміну від вітчизняних стандартів обліку GAAP не наказує дотримання якогось плану рахунків в директивному порядку. Компанії користуються значною свободою в побудові плану рахунків. Проте, існує загальноприйнятий порядок: укрупнені рубрики плану рахунків в цілому відповідають укрупненим рубриками балансового і інших найважливіших звітів[3, с.56].

Дуже цікавий досвід Франції з розробки плану рахунків. Розробкою і розповсюдженням плану рахунків, що отримав назву «Загальний план рахунків бухгалтерського обліку» (PCG) займається Національна рада з бухгалтерського обліку. PCG був прийнятий в 1982р., а протягом двох наступних років було здійснено його впровадження у практичну діяльність. PCG складається з трьох титулів, кожен з яких поділений на розділи. Перший титул «Загальна систематизація, термінологія, зведення правил» містить три розділи. У першому розділі, який є основоположним, викладені принципи побудови національного плану рахунків Франції, вимоги до організації бухгалтерського обліку, методологічні підходи організації бухгалтерського обліку, формування

робочого плану рахунків, реєстри синтетичного та аналітичного обліку, а також процедури проведення контрольних заходів у системі бухгалтерського обліку. Другий розділ поєднує терміни, які використовуються при описі процедур фінансового та управлінського обліку в національному плані рахунків. Третій розділ найбільш докладно розписує номенклатуру рахунків бухгалтерського обліку. Другий титул плану рахунків Франції «Фінансовий облік» включає чотири розділи, перший з яких характеризує організаційні питання оцінки майна та зобов'язання компанії.

Що стосується другого розділу, то він присвячений порядку використання рахунків фінансової бухгалтерії: рекомендації і матеріали щодо використання рахунків для цілей відображення господарських операцій. Крім того, у другому розділі дано рекомендації щодо складання пояснень до звітності. У третьому розділі другому титулу викладені принципи і методичні підходи обліку окремих фактів господарської діяльності. І, нарешті, четвертий розділ представлений методологічними питаннями консолідації фінансової звітності.

Третій титул «Управлінський облік» включає п'ять розділів, в яких представлені методологічні принципи та методики організації та функціонування управлінського обліку [4. с 88].

Необхідно відзначити, що план рахунків бухгалтерського обліку PCG побудований так, що підприємства малого та середнього бізнесу використовують тільки ті рахунки, які найбільш адаптовані для них. Так, наприклад, у малих і середніх підприємств є можливість вибору, чи використовувати рахунки управлінського обліку чи вести тільки фінансовий облік.

Розглянутий нами національний план рахунків Франції ліг в основу світових облікових систем: за різними даними, його використовують від 60 до 80 країн світу.

Однією з таких країн є і Португалія, в якій встановленням бухгалтерських стандартів та затвердженням національного плану рахунків займається загальнодержавний орган, підпорядкований міністерству фінансів. Аналог

французького плану рахунків був прийнятий в 1977р. Комісією з бухгалтерських стандартів, однак, після вступу країни до Європейської спільноти Португалія прийняла новий офіційний план бухгалтерського обліку в 1991р.

Сьогодні в Португалії, як і в Україні, реформування бухгалтерського обліку направлено, головним чином, на поглиблення фіскальної функції. Однак на відміну від України Португалія стоїть на шляху даних змін з 1970 -х рр..

Розглянувши світові тенденції розвитку планів рахунків, слід відзначити, що різноманітність класифікацій систем обліку на сьогоднішній день актуалізує питання створення інтернаціональної моделі плану рахунків. В умовах, коли розвиток зовнішньоекономічної діяльності країн світу займає основну роль в економічній стабілізації країни, необхідно прагнути до інтеграції та вдосконалення бухгалтерського законодавства. Проблема невідповідності моделей розвитку обліку, зокрема плану рахунків, носить глобальний характер, однак найбільш актуальна для України: процесом гармонізації бухгалтерського обліку за кордоном займаються майже півстоліття, проблемам обліку присвячено велику кількість досліджень, тоді як вітчизняний бухгалтерський облік тільки став на шлях реформування.

Організація бухгалтерського обліку Франції, на нашу думку, має деяку схожість з системою ведення бухгалтерського обліку в Україні. Використовуючи досвід даної країни, Україна може впроваджувати і використовувати вже розроблені методики обліку, визначитися з найбільш перспективними напрямками розвитку і створити раціональну систему управлінського обліку, відсутність якої є однією з основних проблем малого та середнього бізнесу.

Робочий план рахунків дозволяє контролювати наявність та збереження майна, враховуючи активи, капітал та зобов'язання в регістрах бухгалтерського обліку на основних рахунках. В Україні для малих і середніх підприємств є два варіанти підготовки робочого плану рахунків.

Перший варіант робочого плану рахунків можна розробити на основі Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій, рекомендованого наказом Мінфіну України від 30 листопада 1999 р № 291[5].

Другий варіант розробки та формування плану рахунків ґрунтується на спрощеному плані рахунків (затверджену наказом Мінфіну України від 19 квітня 2001 року № 186) і рекомендований для розробки робочого плану рахунків малих підприємств, що використовують спрощену форму бухгалтерського обліку [6]. Проте, другий варіант розробки робочого плану рахунків, на нашу думку, недоцільний внаслідок своєї складності: номенклатура синтетичних позицій в ньому укрупнена, що веде до спотворення і порушення методології відображення фінансово-господарської діяльності суб'єктів малого бізнесу.

Багато вчених припускають, що реорганізація плану рахунків бухгалтерського обліку на даний час - необхідність як для великих підприємств, так і для підприємств малого та середнього бізнесу.

Так, Зимакова Л.А. вважає, що стандарт інтегрованого плану рахунків вітчизняних комерційних підприємств має бути представлений п'ятьма основними модулями:

- модуль 1 «Фінансовий облік» ;
- модуль 2 «Податковий облік» ;
- модуль 3 «Управлінський облік» ;
- модуль 4 «Стратегічний облік» ;
- модуль 5 «Контроль» .

Висновки. Підсумовуючи все вищесказане, можна стверджувати, що розробка плану рахунків на підприємстві є нагальною потребою: подвійний запис на рахунках бухгалтерського обліку неможливо здійснити без наявності плану рахунків. На нашу думку, новий план рахунків повинен відображати національні особливості бухгалтерського обліку на сучасному етапі розвитку вітчизняної економіки при одночасному дотриманні міжнародного досвіду

малих і середніх підприємств. Крім того, на наш погляд, на додаток до модульної системи плану рахунків, запропонованої Зимаковою Л.А., можна кожен з модулів поділити на розділи для більш точного обліку. Створення модульної системи побудови плану рахунків дозволить розмежувати доступ до інформації різних користувачів і формування ретроспективної, поточної і прогнозної інформації.

Література:

1. Federal Small Business Programs and the Small Business Act of 1953 [Electronic resource] // Contract Management – October 2009. – P. 25–48. – Access mode : <http://www.ncmahq.org/files/Articles/CM1009%20-%2024-41.pdf>. – Title from the screen
2. Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні [Електронний ресурс]: Закон України: [від 16.07.99 р. № 996-XVI (із змінами і доповненнями)]. – Режим доступу: <<http://zakon1.rada.gov.ua>>.
3. Жариков Л.А. Бухгалтерский учёт в зарубежных странах: учебное пособие/Л.А. Жарикова, Н.В. Наумова. -Тамбов: Изд-во Тамб. гос. Техн. ун-та, 2008. - 160с.
4. Бархатов А. П. Международные стандарты учета и финансовой отчетности: Учебник/А. П. Бархатов. - 5-е изд., перераб. и доп. - М.: Издательско-торговая корпорация «Дашков и КО», 2011.-484с.
5. План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій: наказ Міністерства фінансів України від 30.11.99 № 291. [Електрон. ресурс]. / Україна. Мін-во фінансів. – Режим доступу : <http://www.zakon2.rada.gov.ua>.
6. План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій суб'єктів малого підприємництва: Наказ МФУ від 19.04.2001 р. за № 186 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=z0389-01>.

References:

- 1 . Federal Small Business Programs and the Small Business Act of 1953 [Electronic resource] / Contract Management - October 2009. - P. 25-48. - Access mode: [http://www.ncmahq.org/files/Articles/CM1009% 20 -% 2024 -41.pdf](http://www.ncmahq.org/files/Articles/CM1009%20-%2024-41.pdf). - Title from the screen
2. On Accounting and Financial Reporting in Ukraine [electronic resource] : the Law of Ukraine [from 16.07.99 № 996 -XVI (as amended)]. - Mode of access : <http://zakon1.rada.gov.ua>.
- 3 Jarikov LA Accounting in foreign countries: Tutorial / LA. Zharikova, NV Naumov. Tambov - Univ Thumb . Reg. Tehn. University Press, 2008. - 160s
4. Barhatov AP International Standards of Accounting and Financial Reporting: Textbook / A. P. velvet. - 5th ed ., Rev . and add. - Moscow: Publishing and Trading Corporation "Dashkov KO", 2011.- 484s .
5. Chart of Accounts assets, capital, liabilities and business operations of companies and organizations: Ministry of Finance of Ukraine from 30.11.99 № 291. [Electronic resource]. / Ukraine. Ministry of Finance. - Mode of access: <http://www.zakon2.rada.gov.ua>.
6. Chart of Accounts assets, capital, liabilities and business operations of small businesses: Order MFP from 19.04.2001, № 186 [electronic resource]. - Mode of access : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=z0389-01>.